

Асистент педагога

Основні ролі та завдання

Наталія СОФІЙ, директор МФ «Крок за кроком», м. Київ

Відповідно до Конвенції ООН про права інвалідів та інших міжнародних документів, важливими умовами для здобуття якісної освіти дітьми з особливими потребами є вміння педагога здійснювати індивідуалізацію та диференціацію навчального процесу, оцінювати розвиток дитини на основі об'єктивних спостережень, розробляти індивідуальні навчальні програми, тісно співпрацювати з батьками дитини та іншими фахівцями. Звичайно, для розв'язання цих та інших завдань педагогу потрібна допомога адміністрації навчального закладу, фахівців, батьків. Але найважливішою для вчителя є надання допомоги під час навчального процесу. Саме це є основною метою діяльності асистента педагога (асистента вихователя).

Слід зазначити, що посада асистента педагога передбачена українським законодавством. Так, у Постанові Кабінету міністрів України від 15.08.2011 № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» зазначається, що «особистісно орієнтоване спрямування навчально-виховного процесу забезпечує асистент вчителя, який бере участь у розробленні та виконанні індивідуальних навчальних планів та програм, адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами». З ініціативи Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Міністерством соціальної політики доповнено Класифікатор професій посадою асистента вчителя інклюзивного навчання (наказ Держспоживстандарту від 28.07.2010 № 327). Посаду асистента вчителя передбачено Типовими штатними нормативами загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки від 06.12.2010 № 1205.

У більшості країн, де розвинута й упроваджується інклюзивна освіта, асистентів педагога зараховують до парапрофесіоналів — осіб, які отримали підготовку в спеціалізованій галузі, щоб працювати під керівництвом того, хто має повну професійну підготовку. У контексті інклюзивного навчального закладу — це осо-

би, які отримали підготовку в галузі педагогіки/інклюзивної освіти та працюють під керівництвом учителя й підпорядковуються керівнику навчального закладу.

Аналіз канадського та британського досвіду, а також досвіду США свідчить, що основним завданням асистентів педагога на рівні дошкільної, початкової та середньої освіти є надання допомоги вчителю в організації, підтримці та здійсненні навчально-виховного процесу.

Така підтримка передбачає як загальну підтримку, так і спеціальну допомогу в роботі з окремими учнями. Зазвичай асистенти педагогів допомагають учителям та іншим фахівцям надавати підтримку учням, для яких вона була визначена у сфері медичного та особистого догляду та/або забезпечення управління поведінкою під час планування індивідуальної навчальної програми (ІНП).

Очікується, що асистенти педагогів можуть надавати підтримку під час виконання учнями навчальних завдань. Вони також володіють спеціальними навичками та вміннями, потрібними для задоволення потреб окремих учнів. Такі спеціальні вміння та навички асистент педагога може набути під час додаткових тренінгів. Наприклад, якщо в класі є учень, який не чує або має порушення слуху, асистент педагога може потребувати додаткового тренінгу щодо опанування жестової мови. Іншим прикладом може слугувати підтримка асистентом педагога учня з порушеннями опорно-рухового апарату, яка передбачає допомогу в пересуванні.

Назви посад асистентів педагогів можуть відрізнятися — асистент учителя, помічник учителя, асистент класу, асистент із підтримки навчання, асистент із питань спеціальних потреб тощо, але суть основних завдань та компетентностей асистентів педагога однакова.

Асистенти педагога забезпечують:

- надання допомоги вчителям в організації, підтримці та впровадженні навчально-виховного процесу;
- моделювання додаткової позитивної ролі для учнів, належних і ефективних міжособистіс-

- налагодження контакту з учнями;
- управління поведінкою учнів, проведення спостережень відповідно до вимог учителя в класі;
- моделювання належних і ефективних вербальних, невербальних, письмових та міжособистісних комунікаційних навичок;
- моделювання безпечної практики роботи та реакції на непередбачені ситуації при їх виникненні;
- моделювання організаційних навичок та підзвітності як парапрофесіоналів, які працюють у школі;
- сприяння навчальній діяльності під керівництвом учителя;
- дотримання основних правил та процедур, прийнятих у навчальному закладі.

Такі курси включають низку тем — від основних принципів і характеристик інклюзивної освіти та характеристик учнів з особливими освітніми потребами до підтримки організації навчального середовища та управління поведінкою. Формат курсів передбачає усні презентації, письмові завдання, групові проекти та практичні завдання.

Програма підготовки асистентів учителів триває 10—12 місяців, навчання можна проходити як протягом цілого дня, так і частково. По закінченні курсу слухачі отримують відповідний сертифікат.

Навчальні заклади пропонують дистанційні та стаціонарні курси. Зазвичай навчальний план складається з 9—14 курсів, які включають 1—2 практичні заняття. Деякі навчальні заклади вимагають, щоб слухачі взяли участь принаймні в одній професійній конференції.

Більшість навчальних закладів, що проводять навчання для асистентів учителів, співпрацюють зі школами. Тож слухачі тренінгу/курсів можуть пройти практику й набути досвіду на робочому місці. Це дає слухачам можливість на практиці застосувати отримані знання та розвинути власні навички роботи як асистента вчителя. Для шкіл це чудова можливість отримати додаткові людські ресурси для роботи з дітьми.

У більшості штатів США асистенти педагога повинні мати 60 кредитних годин підготовки, що забезпечується коледжем або університетом, атестат про завершення середньої освіти.

Кваліфікаційні критерії асистента педагога:

- два роки навчання у вищому навчальному закладі;
- знання і вміння для допомоги в читанні, письмі, математиці та/або готовності до читання, письма та математики.

Підготовка асистентів педагогів у США

триває два роки і включає такі курси:

- з англійської мови;
- із психології (вступ до психології, освітня психологія та дитяча психологія);
- з історії США;
- із державної політики;
- із біології або фізики;
- із математики (на рівні коледжу);
- із гуманітарних наук;
- з освітніх технологій;
- із навчання дітей з особливими потребами;
- із розвитку дитини;
- із мистецтва спілкування;
- з охорони здоров'я, включаючи надання першої допомоги.

Підготовка асистентів педагогів: досвід Великої Британії

Національні професійні стандарти для асистентів педагогів, які були розроблені й діють у Великій Британії від 2001 року, визначають певні цінності та принципи, на яких має здійснюватися діяльність асистентів педагога.

1. Робота в партнерстві з учителем.

Основна відповідальність за організацію навчально-виховного процесу, зокрема й за організацію роботи асистента, належить учителю. Асистент педагога працює під керівництвом учителя як під час діяльності з усією групою дітей, так і в малих групах чи індивідуально з окремими учнями. Для цього вчитель має ознайомити та проінструктувати асистента щодо навчальних планів, мети й очікуваних обов'язків асистента. Передбачається, що асистент педагога бере безпосередню участь у плануванні навчально-виховного процесу разом з учителем.

2. Робота в межах статутної організаційної діяльності. Асистент педагога є штатною одиницею відповідного навчального закладу, а тому має дотримуватися всіх вимог, визначених статутом цього навчального закладу.

3. Підтримка інклюзії. Основними принципами інклюзивної освіти, які має підтримувати асистент педагога, є визначення відповідної навчальної мети, урахування різноманітних навчальних потреб дітей, зменшення бар'єрів у навчанні для окремих дітей. Дехто з асистентів педагогів може надавати конкретну допомогу окремим учням, дехто — допомагати вчителю в роботі зі всім класом. Але в обох випадках така допомога є вкрай важливою для сприяння процесу навчання й участі, розвитку позитивної самооцінки учнів та самостійності, забезпечення досягнення максимального потенціалу розвитку для усіх учнів.

4. Рівність можливостей. Асистенти педагогів відіграють важливу роль у забезпеченні рівного доступу до навчальних та розвивальних можливостей для усіх учнів. Певні діти потребують додаткової або відмінної підтримки для того, щоб мати рівні можливості для участі та навчання. Асистенти педагога надають таку підтримку окремим учням або групі. У деяких випадках асистенти педагога можуть працювати зі всією групою учнів під керівництвом учителя, тоді як педагог може працювати з окремими учнями індивідуально.

5. Антидискримінація. Асистенти педагога не повинні проявляти дискримінацію стосовно окремих дітей чи групи на основі таких ознак, як гендер, расова належність, віросповідання, культурний та соціальний рівень, сексуальна орієнтація чи особливості фізичного та/або розумового розвитку. Як і інший персонал навчального закладу, асистенти педагога мають моделювати та просувати антидискримінаційні практики в роботі зі всіма учнями та колегами.

6. Сприйняття різноманітності. Асистенти педагога мають демонструвати та моделювати цінність індивідуальних характеристик кожного учня для сприяння розвитку позитивної самооцінки, почуття власної гідності, розуміння та визнання різних цінностей і культури усіх учнів.

7. Сприяння розвитку самостійності. Надаючи допомогу окремим учням або групі, асистенти педагога всіляко сприяють розвитку позитивної самооцінки, віри у власні сили, а також навчальних компетентностей: підвищенню рівня знань, навичок та розумінню. Учням мають надаватися можливості для здійснення власного вибору та прийняття відповідальності за власні рішення.

8. Конфіденційність. Асистенти педагога мають дотримуватися конфіденційності інформації. Ця вимога стосується інформації про учнів та колег і поширюється на спілкування з іншими як у межах робочих відносин, так і в соціальній галузі.

9. Постійний професійний розвиток. Асистенти педагога використовують усі можливості професійного та особистого розвитку, щоб сприяти учнівським досягненням.

Національні стандарти для асистентів педагога були розроблені для їх підготовки та професійного розвитку й базуються на найкращих практиках, визначають очікувані результати та є валідним механізмом для оцінювання діяльності працівників у всій Великій Британії. Ці стандарти стосуються всіх працівників, які працюють разом з учителями в початковій та середній школі, а також у спеціальних навчальних закладах. Оскільки стандарти розроблені на основі аналізу найкращих практик,

вони також містять опис основних завдань, які стоять перед асистентами педагогів. Асистенти можуть використовувати ці стандарти як механізм самоперевірки та самооцінювання власних компетентностей. Результати такого самооцінювання можуть бути використані для написання резюме (Curriculum Vitae), визначення потреб у професійному розвитку. Стандарти також використовуються при плануванні та розробці навчальних програм, які пропонують коледжі, університети, інші тренінгові організації.

Підготовка до роботи асистентом педагога передбачає два рівні: для осіб без педагогічної освіти та осіб, які вже мають досвід роботи асистентом педагога. Кожен рівень містить курси обов'язкові або на вибір.

Так, **перший рівень підготовки** асистентів педагогів без педагогічної освіти містить чотири **обов'язкові курси**:

- допомога в організації ресурсів та веденні записів;
- допомога в наданні підтримки учням;
- надання підтримки під час проведення навчальних видів діяльності;
- надання ефективної підтримки колегам.

Перший рівень підготовки містить п'ять **курсів на вибір**, серед яких слухачі можуть обрати для себе три:

- підтримка навчальних видів діяльності з граматики та математики;
- управління поведінкою учнів;
- забезпечення безпеки учнів;
- здоровий спосіб життя;
- використання ІКТ у класі.

Другий рівень підготовки також включає чотири обов'язкові курси та 19 курсів на вибір, серед яких слухачі мають обрати для себе шість.

Обов'язкові курси:

- управління поведінкою учнів;
- налагодження стосунків з окремими дітьми та групами;
- надання підтримки учням під час навчальних видів діяльності;
- перегляд власного професійного розвитку.

Курси на вибір:

- допомога в організації навчального середовища;
- ведення записів щодо відстеження прогресу учнів;
- проведення спостережень;
- планування та оцінювання навчальних видів діяльності;
- соціальний та емоційний розвиток дітей;
- забезпечення безпеки учнів;
- здоровий спосіб життя;
- надання підтримки учням у двомовному середовищі;

- підтримка учнів із проблемами в комунікації та взаємодії;
- підтримка учнів із когнітивними проблемами;
- підтримка учнів з особливими потребами в управлінні поведінкою, їх соціального та емоційного розвитку;
- підтримка учнів із фізичними та сенсорними порушеннями розвитку;
- використання ІКТ у класі;
- формування грамотності;
- розвиток навичок обчислювання;
- підтримка учнів у засвоєнні навчальної програми;
- комплектування робочих команд;
- налагодження партнерських стосунків із колегами;
- співпраця з батьками.

Також важливо зазначити, що кожна тема в курсі зазначає очікувані компетентності (знання, навички та ставлення) і галузь застосування стандарту.

ВІТАЄМО!!!

Вельмишановну Зінаїду Миколаївну Цвірінько, директора Департаменту освіти та науки Одеської міської ради, прекрасну людину, професіонала і чарівну жінку вітаємо з ювілеєм!

Бажаємо здоров'я, успіхів у роботі, тепла і злагоди, родинного затишку і любові Ваших рідних, близьких та друзів. Нехай здійсняться усі творчі задуми і плани, оминають усі негаразди і непорозуміння. Хай доля збагачує життєвою мудрістю, енергією, натхненням і радістю.

*Ваш ювілей – не тільки Ваше свято,
Радіють Ваші рідні й друзі теж!
Хай Бог пошле років іще багато,
Здоров'я, щастя, радості без меж!
Нехай добром наповнюється хата,
Достатком, щирістю і сонячним теплом!
Хай буде вірних друзів в ній багато,
Прихильна доля огорта крилом!
Хай весни будуть світлі, легкокрилі,
Не буде втоми лагідним рукам!
Нехай здійсняться те, що не збулося,
І добре серце не підкориться рокам!*

*З повагою,
колектив видавництва «Шкільний світ»,
правління Одеської міської організації
ВГО «Громадська Рада освітян і науковців України»*